

Otiskli jsme před 100 lety

Vážení čtenáři,
předkládáme vám článek publikovaný v našem časopise č. 3/1921. Jedná se o příspěvek majora Jungera „Zkušenosti světové války a posíční válka“.

Tento i další historické články si můžete prohlédnout, přečíst nebo stáhnout na webových stránkách našeho časopisu www.vojenskerozhledy.cz v nabídce archivu.

Major Inž. BOH. JUNGHER:

Zkušenosti světové války a posíční válka.

K článku p. plukovníka K. Wagnera „Lvov a Marna“ („Vojenské Rozhledy“, roč II., str. 69 n.) dovoluji si připojit tyto poznámky:

V uvedeném článku byl z výsledků válečných operací vyvozován výlučně význam útoku, kdežto posíční válka byla vylicena jako zlo, jehož se třeba správným útokem vyvarovati. Posíční válka vzniká podle toho jen ze strategických chyb, jest úmorným prodlužováním války a dlužno se proto postarati, aby se v budoucnosti neopakovala.

Lze úplně souhlasiti s názorem, že rozhodujícím aktivním činitelem každé války je útok. O tom nás nepoučila jen poslední válka, to nám hlásí války všech věků. Dějiny se v základních rysech stále opakují, ale způsoby provedení jsou v jednotlivých případech různé. Také ve světové válce se opakovaly stále stejné a přece stále nové variace základů válečných operací, útoku a obrany. Způsob provedení se arci podstatně lišil od způsobu provedení v předcházících válkách. Každá válka měla svá překvapení, jedinečná svého druhu. Důvod třeba hledati v jisté ztrnulosti v ocenění válečných zkušeností a jich uplatnění v přípravách k následující válce; na to bylo správně v článku p. plukovníka poukázáno. Správnost operací byla posuzována ponejvíce podle úspěchu, často skutečně nahodilého. Často měly úspěch operace chybně založené a vedené, ale úspěšné tím, že tento úspěch přivodily zvlášť příznivé poměry. Byla to buď převaha počtem nebo kvalitou, větší houževnatost a vytrvalost vojáků a vůdců, důkladnější přípravy k válce v míru, lepší vojenská organizace, výhodnější výzbroj a výstroj, převaha vojenských a technických prostředků, výspělost zapoli atd. Je spousta činitelů aktivních a pasivních, jež rozhodují o konečném výsledku.

Světová válka vyčerpala nejrůznější variace útoku a obrany, v nichž se jeví důsledky všech naznačených činitelů. Zkušenosti této války nám udávají v každém směru cesty, jimiž se třeba řídit. Jest však třeba stejně pozorně sledovati, jak aktivní, tak i pasivní činitele.

Lze vytýčiti dvě nová hlavní ponaučení ze světové války:

1. Rovnocennost základních operací, útoku a obrany.
2. Rozhodující vliv vojenských a technických prostředků na způsob provedení válečných operací.

V této úvaze není třeba šířiti se o bodu druhém, jehož uznání si všeobecně vynutily zkušenosti světové války.

²⁴ Podle údajů Evidenčního oddělení štábu armádního sboru.

Ad 1. Rovnocennost základních operací — útoku a obrany.

Hlavní a rozhodující místo v strategii zaujímal dosud ofensiva, útok. Defensiva, obrana, byla podřadnou operací a byla výjimečně uznána pro taktické operace místního rázu. Konečný úspěch obrany byl označován za negativní; byla to výpomoc z nouze, která nemohla mít před energickým útočníkem dlouhého trvání. Pouhá obrana neměla dříve mnoho vyhlídek na úspěch. Hlavní příčinou toho bylo, že vojenské a technické prostředky, které byly v poli po ruce, nedostačovaly k dlouhodobému odporu. Pouhá obrana omezila se na obranu jednotlivých pevných míst, kde bylo možno aspoň jistou dobu vzdorovati nepříteli útočícímu prostředky polní války. Pohyblivá obrana v poli, válka posícní, byla skoro neznámá.

Útok a obrana tvoří již v přírodě základní rysy zápasu mezi jednotlivými živočichy. Fysicky nebo jinými vlastnostmi silnější jedinec útočí, slabší se brání; ale též naopak, když počet nebo prostředky činí slabší silnějšími.

Větší nebo menší spojení těchto základních součástí boje jest výrazné v zápasu davů.

Ve válečných operacích nalézáme v každé době tyto dva směry zastoupeny. Byl to útočný nebo defensivní ráz, který časově převládal. Defensivní ráz války činil arci při nedostatečnosti válečných a technických prostředků operace tak těžkopádnými, že energický a pohyblivý útočník snadno docílil úspěchů. Nejdokonaleji byl vybudován útok Napoleonem. Ačkoli tento vojevůdce dobyl překvapujících vítězství v útoku, v obraně roku 1813 a 1814 nemohl si zajistiti trvalého úspěchu. Příčina byla v tom, že jeho početné slabá vojska nebyla schopna trvale vyrovnati převahu protivníků.

Tehdejší nedokonalé vojenské prostředky nedostačovaly k obraně ve velkém slohu. Zkušenostmi z napoleonských dob byla odsouzena defensiva ve strategii. Zkušenosti z válek v roce 1866 a 1871 tento náhled zdánlivě potvrdily, ačkoli zavedením rychlopalné pušky nabývala obrana již podstatně sil. Na př. v bitvě u St. Privat způsobily francouzské pušky vzoru Chassepot útočníku takové ztráty, že zde možno mluvit o převaze obránce. Zvláště se to jeví ve ztrátách pruské gardové brigády. Vítězství bylo dobyto pouze obchvatem pravého francouzského křídla. Obchvat byl přirozeným výsledkem velké početné převahy Němců.

Rychlopalná děla zvyšují znovu odolnou sílu obrany. Válka rusko-japonská poukazuje již na důležitost posícní války, ale tyto místně vzdálené boje nemohly býti v plném rozsahu patřičně posuzovány a jejich důsledky všeobecně správně oceňovány.

Vliv této války na výcvik ruské armády byl dobrý. Účelná obrana Rusů u Krasniku a u Komarova podstatně přispěla k úspěchu ruské ofensivy proti Lvovu a v dalším průběhu války zachraňovaly ruské defensivy a ústupy vojska z mnoha nešťastných situací. Ruské ofensivy nepostrádaly také mocného rozmachu i při známé pasivní povaze ruského vojína. Není možno srovnati postupy armády německé s postupy armády ruské. Výcvik v obraně na základě zkušeností rusko-japonské války hrál tu asi nepatrnou roli, neboť zdoluhavý postup Rusů vyžadoval nesčetné jiných příčin.

Před světovou válkou byl obraně přisuzován význam jen pro taktické operace místního rázu. Pro strategii platila výhradně ofensiva.

Světová válka s předcházejícím ohromným rozmachem válečných příprav ukázala, že také energický útočník není schopen zlomit odpor protivníkův, nemá-li po ruce početné a materiálně silnou převahu. Počáteční boje vyčerpaly jak útočící, tak i bránící se vojska tak, že se pomyšlelo vzájemně na obranu; povstala posícní válka nikoli místního rázu, nýbrž obranná válka v celém rozsahu fronty.

Ofensivou nebylo dosaženo cíle válečných operací, t. j. zničení nepřátelských vojenských sil; nastala snaha vyčerpání nepřítelě defensivou.

Cílem válečných operací dvou poměrně stejně silných protivníků nebude, aby vedli posílní válku, která by trvala léta, a aby se tím navzájem vyčerpali. Takoví odpůrci budou hledati rozhodnutí v pohybových bojích.

Podle zkušenosti poslední války a podle politické situace sotva nastane však případ, že budou válčiti dva stejně silní protivníci. Budou to různé mocenské skupiny místně vzdálených států, armády různící se počtem a prostředky, které budou proti sobě postaveny. Zde může být pro celou skupinu cílem válečných operací zničení nepřátelské branné síly, ale pro malé státy bude hlavní podmínkou zabezpečení svá vojska před překvapujícími útoky mocného souseda. Snahou mocného státu v případném zápasu bude zničení rychlým nápořem armádu malého státu a mít volné ruce pro rozhodující boje. Snahou malého státu bude zachovati si svou armádu pro tyto boje. Toto vyžaduje strategickou obranu malých států, jejíž dobu trvání nelze předem odhadnouti.

Těž mocné říše jsou nuceny rozhodnouti se pro obranu. Skoro každá říše musí počítati na svých hranicích se dvěma nebo více nepřáteli. Musí být připravena na boje v několika směrech. Je důležité, aby pro své operace v jednom směru měla volné ruce. To dosáhne jen tím, když se rozhodne pro útok pouze v jednom směru a pro obranu na ostatních místech.

Musí to však být jasné rozhodnutí. Zde útok, tam pouhá obrana. Nesmí to být pod defenzivou zastřená ofensiva podle hesla, že „nejlepší obranou je útok“. Obrana má být rovnocenným strategickým cílem jako útok, neboť jinak je úspěch útoku předem nejistý.

Není správné hledati vždy jen útočný cíl, zničení nepřítel, a zapomenouti, že k tomu patří také dostatek prostředků. Cílem toho, kdo má nedostatek nebo dočasný nedostatek prostředků, musí být opak cíle ofensivního, cíl defenzivní, znemožniti totiž nepříteli provedení jeho válečných operací a chrániti svá vojska před zničením.

Světová válka ukázala možnost a průběh těchto defenzivních cílů v posílní válce. Obrana hrála v této válce důležitou roli a dělila větší část o zásluhy konečného úspěchu než útok. Ofensiva si nemohla zajistiti trvalých úspěchů a tvořila u poražených států velikou položku konečného neúspěchu. A přece se celá přízeň obrací zase jen útoku, kdežto obrana se odstrkuje dále do kouta zapomenutí.

Není to spravedlivé, ale jest to omluvitelné. Útok ve svém skvělém bohatýrském hávu obrací svým zjevným leskem na sebe rozhodně více pozornosti nežli obrana ve svém šedém nenápadném obleku, který svědčí o namáhavé práci a případném strádání. Ale hrdá ofensiva vyžaduje mocných prostředků a její přízeň je úzce spojena s přízní vrtošivé štěstěny. Kdo nemá těchto prostředků a nedůvěřuje rozmarům štěstěny, ať se raději spokojí se skromnou obranou, jejímž úkolem je vyrovnati nepřízeň osudu práci.

Z chyb třeba se učit. Jejich znalost nezaručuje sice neomylnost, ale povede k tomu, aby zlepšila podmínky úspěchu a odstranila příčiny nezdaru. Nejlépe mluví válečné zkušenosti.

Používám situace ústředních mocností, vyličené v článku p. plukovníka Wagnera.

Německo se rozhodlo k ofensivě proti Francii a k defenzivě proti Rusku. Měla to však být obrana bez výhrad, vedená ve výhodném pásmu a odhodlaná přenechati nepříteli v případě nutnosti část vlastního území. Útočný duch však nesnesl dlouho myšlenky pouhé obrany, časově negativní, po případě ztrátu území. Byla tam předčasně dirigována vojska z hlavního bojiště a byla též zde vedena ofensiva. Přirozeným následkem byl neúspěch na útočné frontě.

Válečné operace býv. Rakousko-Uherska.

Německo žádalo ofensivu proti Rusku. Přistoupilo-li se na tento požadavek, byla nutná defensiva na jižní frontě. Již z nástupu armád (dvě pětiny všech vojsk proti Srbsku a tři pětiny proti Rusku) je patrná všeobecná myšlenka útoku jak na severu tak i na jihu. Oprava mylné představy o ruské mobilisaci vedla sice k přesunu vojsk z jihu na sever, ale základní myšlenka ofensivy zůstala tím ve dvou směrech nedotčena. Obě ofensivy byly také podniknuty; výsledek těchto ofensiv je znám.

Vrchní velitelství rozhodlo se teprve proti Itálii pro pouhou obranu a výsledek byl, jak možno dnes posuzovati, rozhodně dobrý.

Sledujeme-li operace pouze na ruském bojišti, vidíme stejný omyl v názorech na úkoly defensivy. Zde byly na začátku tři armády, které všechny postupovaly útočně.

Následek toho byl útočný postup všech armád, ačkoli se každým krokem kupředu stávala situace těchto slabých armád neudržitelnější.

Výsledkem byl všeobecný ústup, který hraničil na rozvrat.

Rusko.

Již nástup armád ukazuje na útočný postup jak proti Německu, tak i proti Rakousku. Ofensiva byla vedena také proti oběma státům. Útočné směry byly měněny a následek byl zastavení postupu a později ústup po bitvě u Gorlice. Chybělo zde jasno, kde je zapotřebí důrazné ofensivy a kde defensivy. Ofensiva měla být vedena důsledně všemi postrádatelnými silami až ke zničení jednoho nepřítele, a na druhé frontě dostačovala obrana až k ukončení útočného cíle.

Všechny uvedené chyby válečných operací možno označiti jako následek podceňování významu obrany pro útok na jiné frontě a v důsledku toho chybné provedení obrany. Končilo to vždy brzy útokem na všech stranách. Teprve železná nutnost vedla potom k posícní válce. Posícní válka byla arci na začátku válečných operací těžko proveditelná. Obrana byla chápána tak, že byl dán poměrně slabému vojsku rozkaz zadržení silného protivníka. Vojska neměla skoro žádných prostředků k posícní válce, nářadí polní bylo nedostatečné k vybudování trvalejšího opevnění, materiál byl jen ten, jenž se na místě našel, a nejhlavnější pomůcka obrany, ostnatý drát, nebyl zpravidla po ruce.

Při tomto nedostatku prostředků nebylo lze vážně vésti po dlouhou dobu obranu posícní války. Z této beznadějné situace bylo hledáno východiště, a to byl útok v duchu názorů o válečných zkušenostech. Z válečných zkušeností byly totiž vyhledávány a hlášány vždy jen příklady úspěšné a zvlášť podtrhovány příklady útoků, které vyšly takřka ze zoufalé situace, ale díky nahodilým okolnostem měly úspěch. Neúspěch byl přisuzován vždy hrubým chybám, ačkoli to byl často přirozený vývin nezměnitelných poměrů. Operace, jichž úspěch často spočíval pouze na vzácné shodě příznivých okolností, brány za vzor, ačkoli značily v jiných případech hrubé omyly. Pouhá obrana byla zásadně odsuzována, protože při nedostatku prostředků měla bez brzkého osvobodujícího útoku příliš často neúspěch. Takové zkušenosti arci přiměly obránce vždy zase k útoku. —

Ze světové války lze vyvoditi jiné zkušenosti.

Vojska, jež mají dostatečných prostředků po ruce, mohou v posícní válce spolehlivě zameziti postup silného protivníka tak dlouho, dokud není na jiné frontě boj rozhodnut. Defensiva musí být však správně pochopena a podporována dostatečnými obrannými prostředky. — Možno býti sice toho náhledu, že posícní válka je zlo, jemuž třeba předejiti, ale pouze na frontě,

veden pokus) a obrana ve velehorách jižního Tyrolska měla mnohem více přirozených výhod než obrana na sošské frontě.

Pevností sloužily především zajištěnému nástupu vojsk, tudíž vlastně zase jen ofensivě. Obrana byla odkázána na milost osudu. Toto podceňování významu obrany se dodatečně vymstilo neúspěchy v ofensivách, jak dokazuje vývin světové války.

Hesla naznačují sice dobré cesty, ale nikoli vždy a pro všechny. Z hesel stanou se snadno fráse.

Kam vede zevšeobecnění jinak dobrého hesla „útok je nejlepší obranou“ nebo lidově řečeno, „když nevím co činit, rozhodnu se pro útok“, o tom svědčí boje rakousko-uherské armády na ruském bojišti od 4. srpna do 11. září 1914. Zde každý úkol byl vyřešen útokem, ačkoli často situace přímo nařizovala aspoň dočasnou obranu. Duch uvedeného hesla nemohl se jako fráse projevit zhoubněji. Výsledkem byly hektomby zbytečných ztrát a neúspěchy v každém směru.

Nelze zapominat, že každá věc má dvě stránky, světlou a stinnou. Základní operace jsou aktivní útok a pasivní obrana, ale patří k nim též ústup a, jak skutečnost potvrzuje, též rozvrat. Ústup je sice stinná stránka obrany, možno jej však účelně připravit a plánovitě provést. Po nezdařené ofensivě naproti tomu následuje obvykle rozvrat. Je věcí správného posouzení situace a podmínek úspěchu v boji, aby bylo rozhodnuto pro útok nebo proti útok.

Jak bylo již předem uvedeno, nelze posuzovat úspěch jako výsledek náhody, nýbrž jako výsledek mnoha činitelů. Chladná rozvaha jasně ukáže, na které straně je více nebo méně podmínek k úspěchu. Jest třeba uvažovat poctivě a věcně bez každých vybájených ilusí. Je-li převaha u protivníka, musí býti tato převaha vyrovnána válkou obranného rázu tak dlouho, až možno počítat na úspěch ofensivy.

Ve válečnictví husitském byly znamenitě sloučeny obrana a útok. Obranou ve vozové hradbě byla vyrovnána převaha obrněného útočníka a následujícím útokem v příhodné době bylo docíleno úspěchů. Toto válečnictví může býti nejlepším vzorem pro naše poměry. Způsob provedení, přizpůsoben dnešním prostředkům, bude se arci podstatně lišit od původního provedení, ale třeba zachovat základní rysy.

Proti útočnému heslu „audacem fortuna juvat“ třeba postavit přísloví „hlavou zeď neprorazíš“!

Hledat spásu pouze v útoku, je přílišné hazardování a připomíná na hru, ve které hráč hraje o svůj osud, ačkoli mu chybí důležitá položka k výhře — klid.

Netřeba líčiti možnou válečnou situaci Československé republiky, ale je nesporné, že vrchní velitelství naší republiky bude potřebovat mnoho klidu v několika směrech, aby se mohlo nerušeně věnovat rozhodujícím operacím na hlavní frontě.